RESEARCH ARTICLE

Developing Graduate Curriculum Models in Educational Quality Assessment

Wirat Thummarpon[1], Hansa Nilvichien[2] and Achara Thummarpon[3]
[1]**Ph.D.(Adult and Higher Education), Assistant Professor**
Department of Educational Evaluation and Research,
E-mail: twirat@bunga.pn.psu.ac.th
[2]**Ed.D.(Curriculum and Instruction), Assistant Professor**
Department of Education,
[3]**Ed.D.(Adult and Higher Education), Assistant Professor**
Department of Psychology and Guidance,
Faculty of Education, Prince of Songkla University

Abstract

This quantitative-qualitative research aimed 1) to develop graduate curriculum models in educational quality assessment, 2) to study the needs for educational quality evaluators, their expected competence and desirable characteristics, and 3) to study the feasibility of implementing the developed curriculum models. It was found that:

1. 84 % of the educational institutions needed educational quality assessors and most of them needed evaluators with a Master's degree. Overall, they needed assistance for the entire quality assurance system.

2. From documentary research, 2 curriculum models were found: with and without a thesis; and the total credit hours ranged from 30-40.

3. Four curriculum models were developed: a Graduate Diploma Program, a Master of Education Program with coursework and a thesis, a Master of Education Program with coursework and a mini thesis; and a Master of Education Program with coursework, a mini thesis and field work.

4. 64 % of the Faculties or Colleges of Education could implement the Diploma Program; 44 % could launch the Master Programs; and 36 % could implement none of them. Their main problems were lack of personnel, equipment and educational resources.

Keywords: curriculum development, curriculum model, educational quality assessment, quality assessment

Songklanakarin Journal of Social Sciences and Humanities 12(1) **Jan. - Mar.** 2006: 45-61
รับต้นฉบับ 28 **มีนาคม** 2548 **ปรับปรุง-แก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ** 10 **สิงหาคม** 2548
รับลงตีพิมพ์ 30 **พฤศจิกายน** 2548

บทความวิจัย

การพัฒนาแบบจำลองหลักสูตรบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาการประเมินคุณภาพการศึกษา

วิรัตน์ ธรรมาภรณ์[1], หรรษา นิลวิเชียร[2] และอัจฉรา ธรรมาภรณ์[3]

[1]**Ph.D.(Adult and Higher Education), ผู้ช่วยศาสตราจารย์**
ภาควิชาประเมินผลและวิจัยทางการศึกษา
E-mail: twirat@bunga.pn.psu.ac.th
[2]**Ed.D.(Curriculum and Instruction), ผู้ช่วยศาสตราจารย์**
ภาควิชาการศึกษา
[3]**Ed.D.(Adult and Higher Education), ผู้ช่วยศาสตราจารย์**
ภาควิชาจิตวิทยาและการแนะแนว
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

บทคัดย่อ

การวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนาแบบจำลองหลักสูตรบัณฑิตศึกษาสาขาวิชาการประเมินคุณภาพการศึกษา 2) ศึกษาความต้องการ สมรรถนะ และคุณลักษณะของผู้ประเมินคุณภาพการศึกษา และ 3) ศึกษาความเป็นไปได้ของการใช้แบบจำลองหลักสูตรที่พัฒนาขึ้น ผลการวิจัยพบว่า 1) ร้อยละ 84 ของสถานศึกษาต้องการผู้ที่มีความรู้ความสามารถในการประเมินคุณภาพการศึกษาและส่วนใหญ่ต้องการผู้มีคุณวุฒิระดับปริญญาโท สถานศึกษาโดยรวมต้องการความช่วยเหลือด้านการประกันคุณภาพทั้งระบบ 2) แบบจำลองหลักสูตรจากการวิเคราะห์เอกสารมี 2 แบบ คือ แบบมีวิทยานิพนธ์ กับแบบไม่มีวิทยานิพนธ์ โดยมีจำนวนหน่วยกิตตลอดหลักสูตร 30-48 หน่วยกิต 3) แบบจำลองหลักสูตรที่ได้จากการสังเคราะห์ มี 4 แบบ คือ หลักสูตรระดับประกาศนียบัตรบัณฑิต หลักสูตรระดับมหาบัณฑิตที่มีรายวิชาและวิทยานิพนธ์ หลักสูตรระดับมหาบัณฑิตที่มีรายวิชาและสารนิพนธ์ และหลักสูตรระดับมหาบัณฑิตที่มีรายวิชาสารนิพนธ์และการฝึกงาน 4) ร้อยละ 64 ของคณะครุศาสตร์หรือศึกษาศาสตร์สามารถจัดการเรียนการสอนระดับประกาศนียบัตร ร้อยละ 44 สามารถจัดการเรียนการสอนระดับปริญญาโทและร้อยละ 36 ไม่สามารถจัดการเรียนการสอนทั้งสองระดับ ปัญหาในการจัดการเรียนการสอน คือ ขาดบุคลากร อุปกรณ์ และแหล่งศึกษาค้นคว้า

คำสำคัญ: การพัฒนาหลักสูตร, แบบจำลองหลักสูตร, การประเมินคุณภาพการศึกษา, การประกันคุณภาพ

บทนำ

ผู้มีส่วนรับผิดชอบการศึกษาของชาติในทุกระดับจะต้องให้ความสำคัญกับมิติด้านคุณภาพการศึกษา เพราะเป็นพื้นฐานสำคัญในการพัฒนาประเทศ เท่าที่ปรากฏเป็นข้อมูลหลายรูปแบบในอดีตจนถึงปัจจุบัน เป็นที่ประจักษ์ชัดว่าคุณภาพการศึกษาของประเทศในทุกระดับการศึกษาไม่เป็นที่น่าพึงพอใจ ประเวศ วะสี ได้กล่าวในวันปีใหม่ปี พ.ศ. 2536 เกี่ยวกับการศึกษาของไทยว่า "เป็นระบบการศึกษาที่ไร้ปัญญา เรามีโครงสร้างทางการศึกษามาก ครูสอนไปเรื่อยๆ แต่ไม่มีปัญญาหมดทุกระดับ ไม่ว่าจะเป็นประถม มัธยม อุดมศึกษา เป็นสภาพที่ไร้ปัญญา" (อดุลย์ วิริยเวชกุล, 2541) ขณะที่อานันท์ ปันยารชุน อดีตนายกรัฐมนตรี ได้กล่าวบรรยายพิเศษในวาระที่ทบวงมหาวิทยาลัยครบรอบ 22 ปี เกี่ยวกับการอุดมศึกษาไทยว่า "คุณภาพไม่ได้มาตรฐาน ภาษาอังกฤษไม่ดี ไม่รู้จักประชาธิปไตย อาจารย์มหาวิทยาลัยใจแคบและทำงานร่วมกับผู้อื่นไม่ได้ มหาวิทยาลัยเป็นชุมชนผู้ทรงความรู้นั้น แท้ที่จริงแล้วมีวิญญาณเป็นทาส" (อดุลย์ วิริยเวชกุล, 2541) นอกจากนี้ สุวิมล ว่องวาณิช และนงลักษณ์ วิรัชชัย (2542) ได้ศึกษาพบว่า อันดับคุณภาพของมหาวิทยาลัยไทยเมื่อเปรียบเทียบกับมหาวิทยาลัยอื่นในเอเชีย มีคะแนนเฉลี่ยต่ำกว่าคะแนนเฉลี่ยของทุกประเทศ ทุกปีที่ทำการศึกษาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2540 ถึง 2542

การศึกษาของประเทศไทยมีปัญหาเรื่องคุณภาพตามที่กล่าวข้างต้น ความพยายามในการปฏิรูปการศึกษาครั้งแรกเกิดขึ้นในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวในปี พ.ศ. 2442 การปฏิรูปการศึกษาครั้งต่อมาเกิดขึ้นหลังการเปลี่ยนแปลง 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516 โดยกระทรวงศึกษาธิการได้มีคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการวางพื้นฐานเพื่อการปฏิรูปการศึกษาขึ้นเมื่อวันที่ 25 มิถุนายน พ.ศ. 2517 การปฏิรูปการศึกษาครั้งที่ 3 คือการปฏิรูปที่ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกำลังดำเนินการอยู่ในปัจจุบัน เป็นการปฏิรูปการศึกษาที่เริ่มต้นโดยกระทรวงศึกษาธิการ เมื่อเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2538 (กระทรวงศึกษาธิการ, 2539) การระดมความคิด และการมีส่วนร่วมของประชาชน นักการเมือง ข้าราชการ นักวิชาการและผู้สนใจ ทำให้การปฏิรูปการศึกษาครั้งนี้ก้าวหน้าไปด้วยดี มีการออกเป็นพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ขึ้นเพื่อให้การปฏิรูปการศึกษามีผลบังคับใช้ในทางกฎหมาย นับเป็นพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ฉบับแรกของไทย

สาระสำคัญในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติในหมวด 6 ว่าด้วยมาตรฐานและการประกันคุณภาพการศึกษา มาตรา 47 และ 48 สรุปไว้ว่า ให้มีระบบประกันคุณภาพการศึกษา เพื่อพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาทุกระดับ ให้หน่วยงานต้นสังกัดและสถานศึกษาจัดให้มีระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา และมาตรา 49 ระบุว่า "ให้มีสำนักงานรับรองมาตรฐานและประกันคุณภาพการศึกษา มีฐานะเป็นองค์กรมหาชนทำหน้าที่พัฒนาเกณฑ์ วิธีการประเมินคุณภาพภายนอกและทำการประเมินผลการจัดการศึกษาเพื่อให้มีการตรวจสอบคุณภาพการศึกษา และให้มีการประเมินคุณภาพภายนอกของสถานศึกษาทุกแห่งอย่างน้อยหนึ่งครั้งในทุกๆ ห้าปี (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2542) จะเห็นได้ว่าพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ให้ความสำคัญกับคุณภาพของการจัดการศึกษาทุกระดับ ข้อกำหนดมาตรา 49 ดังกล่าวทำให้มีการประกาศพระราชกฤษฎีกาจัดตั้งสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) ขึ้นเมื่อวันที่ 27 ตุลาคม พ.ศ. 2543 โดยมีวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งระบุไว้ในมาตรา 7 ว่าให้สำนักงานฯ พัฒนาเกณฑ์ และวิธีประเมินคุณภาพภายนอกและทำการประเมินผลการจัดการศึกษา เพื่อให้มีการตรวจสอบด้านคุณภาพของสถานศึกษา โดยคำนึงถึงความมุ่งหมาย หลักการ และแนวการจัดการศึกษา ในแต่ละระดับตามที่กำหนดไว้ในกฎหมายว่าด้วยการศึกษาแห่งชาติ ทำหน้าที่กำกับดูแลและกำหนดมาตรฐานการประเมินภายนอกรวมทั้งให้การรับรอง พัฒนาและฝึกอบรมผู้ประเมินภายนอกและเสนอรายงานการประเมินคุณภาพ กล่าวโดยสรุปสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษามีหน้าที่พัฒนาระบบประเมินภายนอก เกณฑ์การประเมินและให้การรับรองมาตรฐานประจำปีต่อคณะรัฐมนตรี (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2543)

ภารกิจในการประเมินคุณภาพสถานศึกษาของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) ดังกล่าวข้างต้นนับว่ามากมายมหาศาลเมื่อพิจารณาถึงจำนวนสถานศึกษา ความถี่ในการประเมินและกระบวนการประเมิน การพัฒนาและฝึกอบรมผู้ประเมินภายนอกและให้การรับรองผู้ประเมินภายนอก นับเป็นหน้าที่สำคัญที่จะช่วยให้ภารกิจการประเมินภายนอกบรรลุวัตถุประสงค์ การจัดทำหลักสูตรฝึกอบรมผู้ประเมินภายนอกนั้นคณะกรรมการของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษาได้กำหนดไว้ ดังนี้ (สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา, 2544)

1. วัตถุประสงค์ วัตถุประสงค์ทั่วไปคือ มุ่งให้ผู้เข้ารับการอบรมสามารถทำการตรวจเยี่ยมสถานศึกษาตามจุดมุ่งหมายที่กำหนด ได้มาตรฐานเดียวกันโดยมีวัตถุประสงค์เฉพาะ ดังนี้

1.1 มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับนโยบายและการดำเนินการของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) บทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบของผู้ประเมินภายนอก สาระสำคัญของมาตรฐานการศึกษาเพื่อการประเมินคุณภาพการศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานและกระบวนการประเมินคุณภาพสถานศึกษา

1.2 มีทักษะการประเมินคุณภาพการศึกษาในเรื่องการวิเคราะห์รายงานการประเมินตนเองของสถานศึกษา การวางแผน การปฏิบัติงานการประเมินคุณภาพสถานศึกษา การเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล และการเขียนรายงานการประเมินคุณภาพสถานศึกษา

1.3 มีเจตคติที่ดีและถูกต้องในเรื่องการประเมินคุณภาพ

1.4 มีจรรยาบรรณของผู้ประเมินภายนอก

2. วิธีการและระยะเวลาการฝึกอบรม การฝึกอบรมใช้เวลา 7 วัน ประมาณ 60 ชั่วโมง โดยอบรมความรู้ภาคทฤษฎี 3 วัน และฝึกปฏิบัติและสรุปผล 4 วัน ใช้วิธีการฝึกอบรมหลากหลายแบบ คือ ให้ศึกษาด้วยตนเอง ฟังคำบรรยาย แบ่งกลุ่มปฏิบัติ ปฏิบัติการภาคสนาม นำเสนออภิปราย ซักถามและประเมินผล

3. เนื้อหาการฝึกอบรม มี 12 หน่วย ดังนี้

หน่วยที่ 1 ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการประเมินคุณภาพการศึกษา

หน่วยที่ 2 ผู้ประเมินภายนอก

หน่วยที่ 3 ขั้นตอนการประเมินคุณภาพภายนอก

หน่วยที่ 4 มาตรฐานการศึกษาเพื่อการประเมินคุณภาพภายนอก

หน่วยที่ 5 การวิเคราะห์การรายงานตนเอง

หน่วยที่ 6 การรวบรวมและตรวจสอบข้อมูลระหว่างการตรวจเยี่ยม

หน่วยที่ 7 เทคนิคการรวบรวมข้อมูล

หน่วยที่ 8 การวิเคราะห์ข้อมูลและประเมินคุณภาพมาตรฐานการศึกษา

หน่วยที่ 9 การจัดทำรายงานการประเมินคุณภาพภายนอก

หน่วยที่ 10 การวางแผนปฏิบัติงานประเมินคุณภาพสถานศึกษา

หน่วยที่ 11 การฝึกปฏิบัติตรวจเยี่ยม เก็บข้อมูล เพื่อประเมินคุณภาพสถานศึกษา

หน่วยที่ 12 การสรุปผลการประเมินคุณภาพสถานศึกษาและประเมินผู้เข้าอบรม

ส่วนการพัฒนาหลักสูตรเพื่อดำเนินการในระบบการจัดการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาของสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษานั้นจะมีความซับซ้อนในกระบวนการดำเนินการและความลุ่มลึกในเชิงเนื้อหาสาระของหลักสูตรมากกว่าการฝึกอบรมระยะสั้น การพัฒนาหลักสูตรจะต้องมีการวางแผนดำเนินการเป็นขั้นตอนมีการประเมินผลและปรับปรุงผลที่ได้จากการตัดสินใจแต่ละขั้นตอนอย่างต่อเนื่อง สิ่งที่นักพัฒนาหลักสูตรจะต้องดำเนินแต่ละขั้นตอนมีดังนี้ (หรรษา นิลวิเชียร, 2547)

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาข้อมูลพื้นฐานด้านต่างๆ ประกอบด้วย ข้อมูลพื้นฐานด้านปรัชญาการศึกษา จิตวิทยาการศึกษาและข้อมูลด้านสังคม

ข้อมูลพื้นฐานด้านปรัชญาการศึกษา เป็นข้อมูลที่มีรากฐานมาจากปรัชญาทั่วไป ได้แก่ ปรัชญาสาขา

นิรันตรนิยม (Perenialism) สาขาสารัตถนิยม (Essentialism) สาขาพิพัฒนนิยม (Progressivism) และสาขาอัตถิภาวนิยม (Existentialism)

ข้อมูลพื้นฐานด้านจิตวิทยาการศึกษา เป็นข้อมูลที่ประกอบด้วยทฤษฎีสำคัญ 3 ทฤษฎี คือ ทฤษฎีพฤติกรรมนิยม (Behaviorism) ทฤษฎีพัฒนาการทางปัญญา (Cognitive development) และทฤษฎีมนุษยนิยม (Humanism)

ข้อมูลพื้นฐานด้านสังคม เป็นข้อมูลเพื่อนำมาวิเคราะห์แนวโน้มความต้องการและความจำเป็นด้านเนื้อหาสาระของหลักสูตรที่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสภาพสังคม เช่น ด้านเศรษฐกิจ การเมือง วัฒนธรรม วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

ขั้นตอนที่ 2 การกำหนดเป้าหมาย มาตรฐาน วิสัยทัศน์ และจุดประสงค์ของหลักสูตร ซึ่งจะสะท้อนให้เห็นความเชื่อ ปณิธาน และความคาดหวังของผู้พัฒนาหลักสูตร

ขั้นตอนที่ 3 การกำหนดเนื้อหาสาระของหลักสูตรที่สอดคล้องกับปรัชญา จิตวิทยาและสภาพสังคม

ขั้นตอนที่ 4 การนำหลักสูตรไปใช้ประกอบด้วย การวางแผนหลักสูตรระยะยาวและระยะสั้น บทบาทของผู้ที่เกี่ยวข้อง การสนับสนุนและส่งเสริมประสิทธิภาพการจัดการบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน การประเมินผล การจัดแหล่งทรัพยากร

ขั้นตอนที่ 5 การประเมินผลหลักสูตร เป็นขั้นตอนสุดท้ายของกระบวนการพัฒนาหลักสูตรเพื่อตรวจสอบข้อดีและข้อเสียในแต่ละขั้นตอน รวมทั้งการประเมินผลรวมสุดท้ายเพื่อประเมินคุณภาพของผู้เรียน

ขั้นตอนที่ 6 การปรับปรุงแก้ไข เป็นการนำผลการประเมินในขั้นตอนที่ 5 ไปปรับปรุงข้อบกพร่องตามขั้นตอนต่างๆ ตั้งแต่ขั้นตอนแรกถึงขั้นตอนสุดท้าย

กระบวนการพัฒนาหลักสูตรเป็นกระบวนการพลวัตที่ไม่มีวันจบสิ้นต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ ได้มีนักพัฒนาหลักสูตรทำการทดลองศึกษาพัฒนารูปแบบการพัฒนาหลักสูตรมาหลากหลายรูปแบบด้วยกัน เช่น แบบจำลองการพัฒนาหลักสูตรของทายเลอร์ (Tyler, 1949) แบบจำลองปฏิสัมพันธ์หรือแบบจำลองพลวัตเป็นแบบจำลองที่นำเสนอโดยทาบาและโคเฮน (Taba, 1962 และ Cohen, 1974 อ้างถึงใน Brady, 1992) ซึ่งแตกต่างจากแบบจำลองของทายเลอร์ คือ ไม่จำเป็นต้องดำเนินการไปตามขั้นตอนเพราะการเปลี่ยนแปลงของแต่ละองค์ประกอบจะกระทบองค์ประกอบอื่นๆ ได้ ไม่ใช่เฉพาะองค์ประกอบก่อนหน้าเท่านั้น แบบจำลองกระบวนการของฮาวีส (Hawes, 1979) เป็นแบบจำลองที่ไม่เริ่มต้นด้วยจุดประสงค์ แต่จะเน้นกระบวนการมากกว่าเนื้อหา ด้วยความเชื่อที่ว่าเนื้อหาและวิธีการบางอย่างมีค่าภายในตัวของมันเองและไม่ยอมรับแนวคิดเรื่องการประเมินตามจุดประสงค์ที่กำหนด แบบจำลองการประเมินความจำเป็น (Need assessment model) เป็นกระบวนการที่ดำเนินการเพื่อนำไปสู่การกำหนดเป้าหมายหรือจุดประสงค์ แบบจำลองอนาคต (Futuristic model) เป็นการพัฒนาหลักสูตรเพื่อให้สอดคล้องกับลักษณะของคนในอนาคต วิธีการที่อาจใช้เพื่อหาข้อตกลงในการกำหนดเป้าหมายและจุดประสงค์เพื่ออนาคต คือ เทคนิคเดลฟาย (Delphi technique) แบบจำลองที่ผู้เรียนเป็นผู้กำหนด (Student-generated curriculum) เป็นแบบจำลองที่ให้ผู้เรียนมีบทบาทในการคิดกำหนดหลักสูตรของตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีมนุษยนิยมและการปฏิรูปสังคม หลักสูตรจะเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมของผู้เรียน ได้แก่ ภาษา อุปสรรค ปัญหา แนวคิด ค่านิยม ความหวัง แรงบันดาลใจ ชีวิตประจำวัน ฯลฯ และเกี่ยวข้องกับระดับสติปัญญา และระดับเจตคติของผู้เรียน แบบจำลองของเซเลอร์และอเล็กซานเดอร์ (Saylor & Alexander, 1974) เน้นการกำหนดเป้าหมาย การออกแบบหลักสูตรและการวางแผนคุณภาพการเรียนการสอน แบบจำลองของคอลด์เวลและสปิงค์ส (Caldwell & Spinks อ้างถึงใน Brady,1992) ได้เสนอแบบจำลองที่มีการบูรณาการกำหนดเป้าหมาย ระบุความต้องการ กำหนดนโยบาย กำหนดงบประมาณการดำเนินการและการประเมินผล การมีส่วนร่วมของบุคลากรของสถานศึกษา ผู้เรียนและชุมชน และเน้นการจัดการโปรแกรมซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของสถานศึกษา แบบจำลอง CIM (Curriculum inquiry model) โดยมอนสันและมอนสัน (Monson & Monson, 1993) ได้นำเสนอแบบจำลองการพัฒนาหลักสูตรที่ใช้

คำถามนำซึ่งเป็นแบบจำลองที่ให้อำนาจในการตัดสินใจแก่ผู้สอนในการพัฒนาหลักสูตร ทั้งนี้ ต้องอาศัยระดับการตัดสินใจสองระดับด้วยกัน คือ ระดับรายบุคคลและระดับรายกลุ่ม การให้โอกาสผู้สอนในการตัดสินใจเลือกแบบจำลองหลักสูตรและสร้างหลักสูตรด้วยตนเองนี้สอดคล้องกับปรัชญาการสร้างความรู้ (Constructivist philosophy)

นักพัฒนาหลักสูตรได้พยายามดำเนินการเพื่อให้การพัฒนาหลักสูตรเป็นศาสตร์มากยิ่งขึ้น โดยเน้นการดำเนินการอย่างเป็นระบบ เป็นขั้นตอนและสามารถพิสูจน์หรือทำนายได้ ในการสร้างทฤษฎีหลักสูตรนั้น George A. Beauchamp (1975 : อ้างถึงใน สงัด อุทรานันท์, 2530) ได้สรุปข้อคิดในการสร้างทฤษฎีหลักสูตรไว้ว่าจะต้องประกอบด้วยสิ่งต่อไปนี้ คือ

1. เริ่มจากนิยามองค์ประกอบของเหตุการณ์ให้ชัดเจน

2. มีความกระจ่างชัดในเรื่องค่านิยมและแหล่งข้อมูลที่นำมาประกอบการตัดสินใจ

3. ระบุการออกแบบหลักสูตรให้ชัดเจน

4. อธิบายกระบวนการที่จำเป็นสำหรับการตัดสินใจในการจัดทำหลักสูตรและความสัมพันธ์ระหว่างกระบวนการเหล่านั้น

5. ให้ข้อมูลเกี่ยวกับการตัดสินใจสำหรับการนำหลักสูตรไปใช้อย่างต่อเนื่อง

นอกจากนี้ Beauchamp ยังได้เสนอว่าทฤษฎีหลักสูตรแบ่งออกได้ 2 ลักษณะคือ ทฤษฎีการออกแบบและทฤษฎีวิศวกรรม ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. ทฤษฎีการออกแบบ (Design theories) จะเกี่ยวข้องกับองค์ประกอบของหลักสูตร การกำหนดรูปแบบหลักสูตร และลักษณะของหลักสูตรแบบต่าง ๆ

2. ทฤษฎีวิศวกรรม (Engineering theories) เป็นกระบวนการที่จะทำให้เกิดระบบหลักสูตรขึ้นในโรงเรียน ได้แก่ การสร้างหรือการจัดทำหลักสูตร การใช้หลักสูตร และการประเมินประสิทธิภาพของหลักสูตร รูปแบบของวิศวกรรมหลักสูตรเพื่อให้ได้มาซึ่งหลักสูตรที่มีคุณภาพมีหลายรูปแบบ สำหรับรูปแบบที่นำไปใช้กันมาก ได้แก่

2.1 รูปแบบการบริหาร (Administrative Model) เป็นรูปแบบที่ดำเนินการจากเบื้องบนไปสู่เบื้องล่าง มีการจัดตั้งคณะกรรมการดำเนินงาน โดยผู้ใช้หลักสูตรจะไม่มีส่วนร่วมในการดำเนินการจัดสร้างหรือกำหนดแนวทางในการใช้หลักสูตรเลย

2.2 รูปแบบการปฏิบัติการจากเบื้องล่าง (Grass-roots model) เป็นรูปแบบการจัดทำหลักสูตรจากเบื้องล่างสู่เบื้องบน กล่าวคือ ครูผู้ใช้หลักสูตร นักเรียน ผู้ปกครอง และประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตร

2.3 รูปแบบการสาธิต (Demonstration model) รูปแบบนี้ดำเนินการได้ 2 ลักษณะคือ การแยกหน่วยการสอนเป็นหน่วยย่อย ๆ ให้ครูทดลองภายในโรงเรียน ซึ่งเป็นการวิจัยเพื่อพัฒนา อีกลักษณะหนึ่งเป็นการดำเนินการอย่างไม่เป็นทางการโดยครูแสวงหาวิธีการใหม่ในการทำงาน

2.4 รูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Systematic action-research model) เป็นรูปแบบการทำงานร่วมกันของบุคคลในองค์กรและผู้เชี่ยวชาญทางด้านเนื้อหาวิชาโดยอาศัยการมีมนุษยสัมพันธ์ในการทำงานร่วมกัน

2.5 รูปแบบการใช้เครื่องคอมพิวเตอร์เป็นฐาน (Computer-based Model) เป็นรูปแบบที่ดำเนินการโดยให้ผู้เรียนและผู้สอนกรอกข้อมูลในเครื่องคอมพิวเตอร์เพื่อเป็นฐานในการจัดทำหลักสูตรสำหรับผู้เรียนแต่ละคน

สรุปแนวทางการพัฒนาหลักสูตรมีหลากหลายแบบ แต่ละแบบจำลองหรือรูปแบบมุ่งให้กระบวนการพัฒนาหลักสูตรเป็นวิทยาศาสตร์และจะต้องอาศัยคณะทำงานที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งสถานศึกษาสามารถพิจารณาและดำเนินการตามข้อกำหนดขององค์กรหรือของหน่วยงานระดับเหนือขึ้นไปได้ตามความเหมาะสม

ในประเทศไทยนั้นมีการกำหนดเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรระดับอุดมศึกษามาตั้งแต่ก่อนปี พ.ศ. 2502 จนกระทั่งถึงปัจจุบัน ซึ่งใช้เกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา พ.ศ. 2542 (ทบวงมหาวิทยาลัย, 2545) ซึ่งประกอบด้วยหัวข้อสำคัญดังนี้คือ ปรัชญาและวัตถุประสงค์ของหลักสูตร ระบบการจัดการศึกษา

การคิดหน่วยกิต โครงสร้างหลักสูตร การรับและเทียบโอนหน่วยกิต จำนวนและคุณสมบัติของอาจารย์ ภาระงานที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และการค้นคว้าอิสระ คุณสมบัติของผู้เข้าศึกษา เกณฑ์การสำเร็จการศึกษา และการประกันคุณภาพหลักสูตร

การพัฒนาผู้ประเมินคุณภาพภายนอก เป็นหน้าที่ของสำนักงานรับรองมาตรฐาน และประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) ตามที่กำหนดในพระราชกฤษฎีกาจัดตั้งสำนักงานฯ มาตรา 8(5) การดำเนินการของสำนักงานฯ มีข้อจำกัดหลายประการส่งผลให้ไม่สามารถพัฒนาให้ได้ผู้ประเมินที่มีคุณภาพตามที่ต้องการได้มากเพียงพอ สถานศึกษาต่างๆ มีความจำเป็นที่จะต้องมีบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในการประเมินคุณภาพทางการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพและระบบประเมินคุณภาพของสถานศึกษาของตนเอง เป็นที่ประจักษ์ชัดเจนว่าการฝึกอบรมระยะสั้นผู้ที่มีพื้นฐานความรู้หลากหลายไม่สามารถทำให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการฝึกอบรมที่ต้องการให้ผู้เข้าอบรมมีพื้นฐานความรู้ที่เพียงพอ การผลิตบัณฑิตตามระบบการเรียนการสอนของสถาบันอุดมศึกษา สามารถใช้เป็นอีกทางเลือกหนึ่งที่สามารถให้ความเชื่อมั่นในเรื่องคุณภาพ และเป็นแนวทางสำคัญที่จะพัฒนาคนให้ไปมีบทบาทและหน้าที่ต่างๆ เกี่ยวกับการประกันคุณภาพตั้งแต่ระดับสถานศึกษาถึงระดับชาติ แนวคิดในการผลิตบัณฑิตระดับบัณฑิตศึกษาในสาขาที่เกี่ยวกับการประเมินคุณภาพทางการศึกษาอาจเกิดขึ้นบ้างแล้วในสถาบันอุดมศึกษาบางแห่ง แต่ยังไม่ปรากฏชัดเป็นรูปธรรม การจัดทำหลักสูตร การค้นหาเนื้อหาความรู้และศักยภาพที่สำคัญสำหรับการผลิตบัณฑิตระดับบัณฑิตศึกษาสาขาวิชาการประเมินคุณภาพการศึกษาจึงเป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญเพื่อเป็นแนวทางสำหรับการจัดทำหลักสูตรของสถาบันต่าง ๆ ที่มีความต้องการที่จะผลิตมหาบัณฑิต หรือดุษฎีบัณฑิต ในสาขาวิชาการประเมินคุณภาพการศึกษาต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความต้องการผู้ประเมินคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาระดับต่างๆ

2. เพื่อวิเคราะห์สมรรถนะและคุณลักษณะของผู้ประเมินคุณภาพการศึกษา

3. เพื่อพัฒนาแบบจำลองหลักสูตรบัณฑิตศึกษาสาขาวิชาการประเมินคุณภาพการศึกษา

4. เพื่อศึกษาความเป็นไปได้ในการเปิดหลักสูตรบัณฑิตศึกษาสาขาวิชาการประเมินคุณภาพการศึกษา

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้องค์ความรู้เกี่ยวกับแนวคิดเชิงทฤษฎีคุณลักษณะและสมรรถนะของนักประเมินคุณภาพทางการศึกษา ตลอดจนความต้องการผู้ประเมินและความเป็นไปได้ในการเปิดหลักสูตร

2. ได้ต้นแบบของหลักสูตรบัณฑิตศึกษาสาขาวิชาการประเมินคุณภาพการศึกษาสำหรับสถาบันการศึกษาต่างๆ นำไปใช้เป็นแนวทางในการผลิตบัณฑิต

3. เป็นการกระตุ้นการพัฒนาบุคลากรด้านการประเมินคุณภาพการศึกษา เพื่อรองรับการปฏิรูปการศึกษา

4. ได้องค์ความรู้เกี่ยวกับหลักสูตรสำหรับนำไปสร้างและพัฒนาต่อไป

ขอบเขตของการวิจัย

1. การศึกษาความต้องการผู้ประเมินคุณภาพการศึกษาครอบคลุมความต้องการของสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษาถึงระดับอุดมศึกษา

2. กระบวนการวิจัยในการพัฒนาแบบจำลองหลักสูตรประกอบด้วย การวิเคราะห์เอกสาร การศึกษาความเห็นของผู้เชี่ยวชาญโดยใช้เทคนิคเดลฟาย และการอภิปรายกลุ่มเจาะจง

3. การศึกษาแบบจำลองหลักสูตรครอบคลุมปรัชญา วัตถุประสงค์ องค์ความรู้ ทักษะและคุณสมบัติที่พึงประสงค์ โครงสร้างของหลักสูตร รายวิชา เนื้อหาและกระบวนการเรียนการสอน

4. หลักสูตรสำหรับเป็นข้อมูลในการศึกษาวิจัยเป็นหลักสูตรของสถาบันอุดมศึกษาในสาขาวิชาที่เกี่ยวกับการประเมินคุณภาพการศึกษาหรือสาขาวิชาที่ใกล้เคียง

5. การศึกษาความเป็นไปได้ในการเปิดหลักสูตรศึกษาจากคณะครุศาสตร์หรือศึกษาศาสตร์สังกัดของรัฐที่สังกัดสถาบันราชภัฏและทบวงมหาวิทยาลัย

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. แบบจำลองหลักสูตร หมายถึง สาระของหลักสูตรที่ประกอบด้วยปรัชญาของหลักสูตร วัตถุประสงค์ของหลักสูตร องค์ความรู้และทักษะ คุณสมบัติที่พึงประสงค์ โครงสร้างของหลักสูตร รายวิชา เนื้อหาวิชา และกระบวนการเรียนการสอน

2. ปรัชญาของหลักสูตร หมายถึง ความเชื่อที่เกี่ยวกับหลักการและความเชื่อในการจัดทำหลักสูตร

3. วัตถุประสงค์ของหลักสูตร หมายถึง ความคาดหวังของหลักสูตรที่ผู้จัดทำหลักสูตรกำหนดขึ้นเกี่ยวกับลักษณะของผู้สำเร็จการศึกษา หรือเกี่ยวกับผลของการเปิดสอนหลักสูตรที่มีต่อสังคม

4. องค์ความรู้และทักษะ หมายถึง ความรู้เชิงทฤษฎีและการปฏิบัติที่กำหนดไว้ในหลักสูตร

5. คุณสมบัติที่พึงประสงค์ หมายถึง คุณสมบัติของบัณฑิตที่กำหนดขึ้นในหลักสูตรเพื่อการพัฒนาไปสู่เป้าหมาย

6. โครงสร้างหลักสูตร หมายถึง กลุ่มวิชาและจำนวนหน่วยกิตที่กำหนดขึ้นสำหรับการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตร

7. รายวิชา หมายถึง กลุ่มของเนื้อหาความรู้ที่มีลักษณะสัมพันธ์กันที่ได้รับการกำหนดชื่อขึ้นเป็นวิชาหนึ่งๆ

8. เนื้อหาวิชา หมายถึง คำบรรยายสาระการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ในแต่ละวิชา

9. กระบวนการเรียนการสอน หมายถึง ลักษณะการจัดการเรียนการสอนที่ระบุเป็นทฤษฎีปฏิบัติ การสัมมนา การศึกษาอิสระ การฝึกงาน การทำวิทยานิพนธ์

วิธีดำเนินการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัยมีทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้กำหนดวิธีดำเนินการวิจัยไว้ 5 ระยะ ซึ่งประกอบด้วยรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ระยะที่ 1 การสำรวจความต้องการหลักสูตร

การสำรวจความต้องการผู้มีความรู้ความสามารถในการประเมินคุณภาพการศึกษา เป็นการประเมินความต้องการ (Need Assessment) ผู้ที่มีความรู้ความสามารถดังกล่าวของสถานศึกษา มีรายละเอียดของการศึกษาดังต่อไปนี้

1.1 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การศึกษาความต้องการมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา ดังต่อไปนี้

1.1.1 จำนวนผู้ประเมินคุณภาพตามความต้องการของการศึกษาของสถานศึกษา ลักษณะของการรับเข้าทำงาน และระดับวุฒิทางการศึกษา

1.1.2 ลักษณะของงานประกันคุณภาพทางการศึกษาที่ต้องการให้มีผู้รับผิดชอบ

1.1.3 ลักษณะของการสนับสนุนของสถานศึกษาในการพัฒนาบุคลากรด้านการประเมินคุณภาพการศึกษา

1.1.4 ความแตกต่างระหว่างหน่วยงานในสถานศึกษาเกี่ยวกับความต้องการในด้านต่าง ๆ

1.1.5 ลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างความต้องการในด้านต่าง ๆ ของหน่วยงาน

1.2 วิธีดำเนินการ

1.2.1 ประชากรในการศึกษา คือ สถานศึกษาซึ่งครอบคลุมโรงเรียนมัธยมศึกษา วิทยาลัยเทคนิค และวิทยาลัยอาชีวศึกษา สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล สถาบันราชภัฏ มหาวิทยาลัยเอกชนและมหาวิทยาลัยของรัฐ สุ่มตัวอย่างโดยใช้วิธีแบ่งชั้นแบบไม่เป็นสัดส่วน ใช้กลุ่มตัวอย่างขนาด 324 หน่วยงาน จากหน่วยงานลักษณะต่าง ๆ ดังนี้

1) โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษาจำนวน 38 โรงเรียน ทำการสุ่มอย่างง่ายโดยสุ่มจังหวัด 38 จังหวัดและสุ่มจังหวัดละ 1 โรงเรียน

2) วิทยาลัยเทคนิค และวิทยาลัยอาชีวศึกษา จำนวน 38 วิทยาลัย ทำการสุ่มอย่างง่ายโดยสุ่มจังหวัด 38 จังหวัดและสุ่มจังหวัดละ 1 วิทยาลัย

3) สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล จำนวน 38 สถาบัน

4) สถาบันราชภัฏจำนวน 36 สถาบัน และคณะวิชาในสถาบันราชภัฏ 108 คณะวิชา โดยทำการสุ่มคณะวิชาทางวิทยาศาสตร์ และคณะวิชาทางมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ สถาบันละ 3 คณะวิชา

5) มหาวิทยาลัยเอกชนจำนวน 60 หน่วยงาน จากมหาวิทยาลัย 30 แห่ง และสุ่มคณะวิชา 30 คณะวิชา จากมหาวิทยาลัยแห่งละ 1 คณะวิชา

6) มหาวิทยาลัยของรัฐ 72 หน่วยงาน จาก 24 มหาวิทยาลัย โดยทำการสุ่มคณะวิชาทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ทางวิทยาศาสตร์สุขภาพ และทางสังคมศาสตร์อย่างละ 1 คณะจากแต่ละมหาวิทยาลัย

1.2.2 เครื่องมือวิจัยเป็นแบบสอบถามที่มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Checklist) ทั้งแบบปลายปิดและปลายเปิด และแบบมาตราประมาณค่า 3 ระดับ ซึ่งสร้างโดยคณะผู้วิจัยและตรวจสอบความชัดเจนของข้อความและคำถามโดยผู้ที่มีความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับการประกันคุณภาพการศึกษา จำนวน 3 คน

1.2.3 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นการเก็บรวบรวมทางไปรษณีย์ โดยส่งแบบสอบถามไปยังกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 324 หน่วยงาน ได้แบบสอบถามคืน จำนวน 283 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 87.35

1.2.4 การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้สถิติค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและค่าร้อยละ เพื่อวิเคราะห์ระดับ หรือปริมาณความต้องการ วิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว และการเปรียบเทียบพหุคูณด้วยวิธี LSD เพื่อเปรียบเทียบระดับความต้องการระหว่างลักษณะของหน่วยงาน วิเคราะห์ค่าไคสแควร์ เพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะของหน่วยงานกับลักษณะของความต้องการ เกณฑ์ในการอธิบายระดับความต้องการจากมาตราประมาณค่า 3 ระดับ ใช้เกณฑ์ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 1–1.49 หมายถึง มีความต้องการระดับน้อย

ค่าเฉลี่ย 1.50 –2.49 หมายถึง มีความต้องการระดับปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 2.50 –3.00 หมายถึง มีความต้องการระดับมาก

2. ระยะที่ 2 การศึกษาวิเคราะห์แบบจำลองหลักสูตร

การศึกษาวิเคราะห์แบบจำลองหลักสูตรใช้วิธีวิเคราะห์เอกสารเกี่ยวกับหลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับการประเมินและการประกันคุณภาพการศึกษาเพื่อหาลักษณะสำคัญ ๆ ของแบบจำลองหลักสูตร เพื่อเป็นข้อมูลสำหรับการศึกษาในระยะต่อไป โดยมีวิธีการศึกษาดังนี้

2.1 เก็บข้อมูลหลักสูตรที่เกี่ยวกับการประเมินคุณภาพการศึกษาทุกหลักสูตรในประเทศ จากเว็บไซต์หลักสูตรหรือคู่มือนักศึกษา และหลักสูตรที่เกี่ยวกับการประเมินคุณภาพการศึกษาของนานาชาติจากเว็บไซต์ รวม 50 หลักสูตร ประกอบด้วยหลักสูตรประกันคุณภาพ 9 หลักสูตร และหลักสูตรทางการวัดผลและวิจัยการศึกษา 41 หลักสูตร

2.2 วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ด้วยการจำแนกประเภท และการวิเคราะห์เนื้อหา

2.3 ประมวลผลการวิเคราะห์ที่เกี่ยวกับปรัชญาหรือวัตถุประสงค์หรือคุณลักษณะที่พึงประสงค์ โครงสร้างของหลักสูตร รายวิชา เนื้อหา และกระบวนการเรียนการสอน

3. ระยะที่ 3 การศึกษาความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญที่มีต่อแบบจำลองหลักสูตร

การศึกษาระยะที่ 3 เป็นการศึกษาความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญที่มีต่อแบบจำลองหลักสูตรบัณฑิตศึกษาสาขาวิชาการประเมินคุณภาพการศึกษาด้วยเทคนิคเดลฟาย

3.1 นำผลการศึกษาในระยะที่ 1 และผลการศึกษาเอกสารเกี่ยวกับการประเมินคุณภาพการศึกษาในบริบทของไทยมาผสมผสานกันแล้วสร้างเป็นกรอบแนวคิดเกี่ยวกับแบบจำลองของหลักสูตร เพื่อนำไปสร้างแบบสอบถาม ผู้เชี่ยวชาญในรอบแรก 100 คน ซึ่งประกอบด้วยบุคคล 3 กลุ่ม ดังนี้

1) คณะกรรมการพัฒนาระบบขั้นอุดมศึกษาของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) จำนวน 10 คน

2) ผู้จัดการคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาระดับต่าง ๆ จำนวน 45 คน

3) ผู้เชี่ยวชาญทางการศึกษาและประเมินผลการศึกษา จำนวน 45 คน

3.2 วิเคราะห์ความคิดเห็นเชิงคุณภาพจากแบบสอบถามรอบแรกแล้วนำไปสร้างแบบสอบถามประมาณค่าแบบลิเคิร์ท เพื่อส่งให้ผู้เชี่ยวชาญ 25 คน ในรอบที่ 2 โดยคัดเลือกผู้เชี่ยวชาญจากรอบแรกให้ครอบคลุมทั้ง 3 กลุ่ม คือ คณะกรรมการพัฒนาระบบขั้นอุดมศึกษาของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) จำนวน 5 คน ผู้จัดการคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาระดับต่างๆ จำนวน 10 คน และผู้เชี่ยวชาญทางการวัดและประเมินผลการศึกษา จำนวน 10 คน

3.3 วิเคราะห์ความคิดเห็นจากการตอบแบบสอบถามในรอบสองเพื่อหาค่ามัธยฐาน และค่าควอร์ไทล์ ที่ 1 และที่ 3 เพื่อนำมากำหนดลงในแบบประมาณค่าสำหรับส่งให้ผู้เชี่ยวชาญในรอบที่ 2 ตอบอีกครั้งหนึ่ง ซึ่งถือว่าเป็นการตอบแบบสอบถามรอบที่ 3

3.4 ทำเช่นเดียวกับรอบที่ 3 ให้มีการตอบแบบสอบถามรอบที่ 4 แล้วนำคำตอบในรอบที่ 4 มาทำการวิเคราะห์หาค่ามัธยฐานเพื่อดูระดับของความเห็นของผู้เชี่ยวชาญและหาค่าพิสัยระหว่างควอร์ไทล์ เพื่อคัดเลือกข้อที่มีความเห็นสอดคล้องกัน

3.5 แปลความหมายของผลการวิเคราะห์ค่ามัธยฐาน จากมาตราประมาณค่า 5 ระดับโดยใช้เกณฑ์ดังนี้

4.50 ขึ้นไป หมายถึง สำคัญมากอย่างยิ่ง
3.50–4.49 หมายถึง สำคัญมาก
2.50–3.49 หมายถึง สำคัญปานกลาง
1.50–2.49 หมายถึง สำคัญน้อย
1.00–1.49 หมายถึง สำคัญน้อยอย่างยิ่ง

สำหรับเกณฑ์การพิจารณาความสอดคล้องของความคิดเห็นพิจารณาค่าพิสัยระหว่างควอร์ไทล์ไม่เกิน 1.00

4. ระยะที่ 4 การสังเคราะห์แบบจำลองหลักสูตร

ทำการสังเคราะห์แบบจำลองหลักสูตรโดยนำผลจากการศึกษาวิเคราะห์จากเอกสารและผลการศึกษาความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญมาใช้ประกอบการสังเคราะห์โดยดำเนินการดังนี้

4.1 นำผลการศึกษาวิเคราะห์เอกสารและผลการศึกษาความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญมาทำการสังเคราะห์เป็นแบบจำลองของหลักสูตร ซึ่งประกอบด้วยสาระที่เป็นปรัชญา หรือวัตถุประสงค์ องค์ความรู้ ทักษะและคุณสมบัติที่พึงประสงค์ โครงสร้างของหลักสูตรรายวิชา คำบรรยายวิชา และกระบวนการเรียนการสอน

4.2 จัดให้มีการประเมินอภิปรายแบบจำลองโดยผู้เชี่ยวชาญ 10 คน ที่เป็นนักวิชาการ ผู้บริหารและผู้ปฏิบัติเกี่ยวกับการประเมินคุณภาพและผู้วิจัย โดยคัดเลือกจากกลุ่ม 25 คน ที่เป็นผู้ตอบแบบสอบถามในระยะที่ 3 โดยจัดให้มีการอภิปราย 1 วัน

4.3 ปรับปรุงแบบจำลองของหลักสูตรจากข้อคิดเห็นและมติของที่ประชุม

4.4 ปรับปรุงแก้ไขแบบจำลองเพื่อเสนอเป็นผลการวิจัย

5. ระยะที่ 5 การศึกษาความเป็นไปได้ในการเปิดหลักสูตร

ทำการศึกษาความเป็นไปได้ในการเปิดหลักสูตรในสภาพปัจจุบันและตลอดจนข้อจำกัดของสถานศึกษาที่มีหน้าที่ผลิตบัณฑิตทางการศึกษาโดยใช้วิธีการศึกษาสำรวจซึ่งมีรายละเอียดในการดำเนินการดังนี้

5.1 เลือกกลุ่มตัวอย่างที่เป็นคณะครุศาสตร์หรือศึกษาศาสตร์ สังกัดทบวงมหาวิทยาลัยและสถาบันราชภัฏ จำนวนร้อยละ 50 โดยวิธีจับฉลาก

5.2 สร้างแบบสอบถามซึ่งประกอบด้วยคำถามที่ครอบคลุมความเป็นไปได้ในการเปิดสอนหลักสูตรตามแบบจำลองที่กำหนด และข้อจำกัดในการเปิดสอนหลักสูตร

5.3 เก็บรวบรวมข้อมูลโดยวิธีส่งทางไปรษณีย์ได้แบบสอบถามคืน 25 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 92.59

5.4 วิเคราะห์ข้อมูลโดยการแจกแจงความถี่และคิดค่าร้อยละ และค่าเฉลี่ย

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยโดยสรุปมีดังต่อไปนี้

1. ผลการศึกษาความต้องการผู้มีความรู้ความสามารถทางการประเมินคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาระดับต่างๆ มีดังนี้

1.1 หน่วยงานโดยรวมทุกลักษณะมีความต้องการผู้ที่มีความรู้ความสามารถทางการประเมินคุณภาพการศึกษาถึงร้อยละ 84.0 โดยมีความต้องการเฉลี่ยของหน่วยงานแต่ละลักษณะ 1.60 ถึง 2.47 คน และมีค่าเฉลี่ยรวมทุกหน่วยงาน 2.09 คน

1.2 หน่วยงานลักษณะต่างๆ ต้องการส่งบุคลากรไปศึกษาต่อหรือรับบุคลากรใหม่ คิดเป็นร้อยละ 46.3 ถึง 70.3 และคิดโดยรวมร้อยละ 59.1

1.3 หน่วยงานลักษณะต่างๆ ต้องการผู้มีความรู้ความสามารถทางการประเมินคุณภาพการศึกษาระดับปริญญาโทสูงสุด คิดเป็นร้อยละ 63.3 ถึง 71.8 คิดโดยรวมร้อยละ 67.8

1.4 หน่วยงานโดยรวมทุกลักษณะต้องการให้ช่วยด้านการพัฒนาระบบประกันคุณภาพการศึกษา การพัฒนาระบบประเมินคุณภาพการศึกษา การพัฒนามาตรฐานตัวชี้วัดและเกณฑ์การประเมิน การประเมินคุณภาพการศึกษาและการเขียนรายงานและการบริหารจัดการระบบประกันคุณภาพการศึกษาอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยโดยรวมของแต่ละด้านตั้งแต่ 2.62 ถึง 2.79 จากมาตราประมาณค่า 3 ระดับ (1–3)

1.5 หน่วยงานมหาวิทยาลัยและวิทยาลัยต้องการให้บุคลากรลาไปศึกษาต่อนอกเวลาราชการสูงสุด คือ ร้อยละ 40.5 และ 56.1 ตามลำดับ สำหรับหน่วยงานสถาบัน คณะวิชา และโรงเรียนต้องการให้บุคลากรลาไปศึกษาต่อในเวลา หรือนอกเวลาราชการสูงสุด คือ ร้อยละ 49.3, 49.1 และ 48.3 ตามลำดับ

1.6 เหตุที่หน่วยงานลักษณะต่างๆ ระบุว่าไม่ต้องการบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถทางการประเมินคุณภาพการศึกษานั้นเพราะมีอยู่แล้ว สูงสุด 3 ลำดับแรก ได้แก่ มหาวิทยาลัย ร้อยละ 68.8 สถาบัน ร้อยละ 100 และวิทยาลัย ร้อยละ 75 ที่ระบุว่าต้องการพัฒนาด้วยตนเอง สูงสุด 3 ลำดับแรก ได้แก่ สถาบัน ร้อยละ 100 คณะวิชา ร้อยละ 86.7 และโรงเรียน ร้อยละ 100

1.7 หน่วยงานลักษณะต่างกันมีความต้องการจำนวนผู้มีความรู้ความสามารถทางการประเมินคุณภาพการศึกษาไม่แตกต่างกัน

1.8 หน่วยงานลักษณะต่างกันมีความต้องการการช่วยเหลือด้านการประกันคุณภาพการศึกษาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01 ในด้านการพัฒนาระบบประกันคุณภาพการศึกษา ที่ระดับ .05 ด้านการพัฒนามาตรฐานตัวชี้วัดและเกณฑ์การประเมิน สำหรับด้านการพัฒนาระบบประเมินคุณภาพ การเขียนรายงานการประเมิน และการบริหารจัดการระบบประกันคุณภาพไม่แตกต่างกัน

1.9 ลักษณะของหน่วยงานมีความสัมพันธ์กับความต้องการผู้ประเมินคุณภาพการศึกษาอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01 แต่ไม่สัมพันธ์กับลักษณะวิธีการรับบุคลากรและวุฒิทางการศึกษาของผู้ประเมินคุณภาพการศึกษาที่ต้องการ

2. จากการวิเคราะห์เอกสารหลักสูตร 50 หลักสูตร ประกอบด้วยหลักสูตรเกี่ยวกับการประกันคุณภาพ 9 หลักสูตร และหลักสูตรที่เกี่ยวข้อง 41 หลักสูตร ได้ผลสรุปเกี่ยวกับแบบจำลองของหลักสูตรในประเด็นต่างๆ ดังนี้

2.1 วัตถุประสงค์ของหลักสูตรประกันคุณภาพ พบว่า สามารถจำแนกวัตถุประสงค์ที่เป็นเป้าหมายการพัฒนาบัณฑิต 3 ด้าน คือ ด้านความรู้ 8 ประการ ด้านการปฏิบัติ 11 ประการ และด้านคุณลักษณะ 3 ประการ

ด้านความรู้ มุ่งเน้นที่ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการ ปรัชญา ความคิดในการวิเคราะห์ปัญหาและแก้ปัญหา รวมทั้งแนวทางในการพัฒนาระบบประกันคุณภาพ

ด้านการปฏิบัติ มุ่งเน้นที่ความสามารถในการดำเนินการทุก ๆ อย่างในระบบการประกันคุณภาพ เช่น การใช้เครื่องมือต่างๆ การเป็นผู้นำองค์กร การจัดทำแผนกลยุทธ์ การประเมินคุณภาพ การวิจัยเพื่อพัฒนา ตลอดจนการเขียนรายงานและการนำเสนอผลการประเมิน

ด้านคุณลักษณะ มุ่งเน้นที่การมีทักษะกลุ่มและทักษะส่วนบุคคลที่เหมาะสมกับวัฒนธรรมคุณภาพและการมีเจตคติที่ดีต่อระบบประกันคุณภาพ

2.2 โครงสร้างของหลักสูตร พบว่า มีแผนการศึกษา 2 แผน คือ แผนที่กำหนดให้ทำวิทยานิพนธ์กับแผนที่ไม่กำหนดให้ทำวิทยานิพนธ์ จำนวนหน่วยกิตรวมตลอดหลักสูตรอยู่ระหว่าง 30 ถึง 48 หน่วยกิต ส่วนประกอบของหลักสูตรมีหมวดวิชาต่างๆ 6 หมวด คือ หมวดวิชาบังคับ หมวดวิชาเลือก หมวดวิชาสัมพันธ์ หมวดวิชาการศึกษาอิสระ หมวดวิชาภาคนิพนธ์และวิทยานิพนธ์ แต่ละหมวดวิชามีจำนวนหน่วยกิตแตกต่างกัน โดยหมวดวิชาบังคับมีจำนวนหน่วยกิตมากกว่าหมวดวิชาอื่นๆ คือ ตั้งแต่ 8 หน่วยกิตถึง 27 หน่วยกิต

2.3 รายวิชาของหลักสูตร รายวิชาของหลักสูตรประกันคุณภาพ ประกอบด้วย หมวดวิชาการประกันคุณภาพ 23 วิชา หมวดวิชาสถิติ 6 วิชา และวิชาที่เกี่ยวกับหัวข้อพิเศษ โครงงาน การศึกษาอิสระและวิทยานิพนธ์

สำหรับรายวิชาของหลักสูตรที่เกี่ยวข้องประกอบด้วย หมวดวิชาสถิติ 20 วิชา หมวดวิชาการวัดผลและประเมินผล 30 วิชา หมวดวิชาสัมพันธ์ 15 วิชา และวิชาโครงงาน หัวข้อพิเศษ การศึกษาอิสระ ภาคนิพนธ์หรือสารนิพนธ์ วิทยานิพนธ์และการฝึกปฏิบัติภาคสนาม

3. ผลการสังเคราะห์แบบจำลองหลักสูตร มีข้อสรุปดังนี้

3.1 ได้สังเคราะห์ระดับการศึกษา 2 ระดับ คือ ระดับประกาศนียบัตรบัณฑิต ซึ่งมีระยะเวลาการศึกษา 1 ปี และระดับมหาบัณฑิตซึ่งมีระยะเวลาการศึกษา 2 ปี โดยได้จัดทำหลักสูตรเป็นเอกสารที่มีสาระสำคัญครบถ้วนตามที่มีการจัดทำหลักสูตรโดยทั่วไป

3.2 ได้กำหนดชื่อหลักสูตรเป็นหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิต สาขาวิชาวิธีวิทยาการประเมินคุณภาพการศึกษา (Graduate Diploma Program in Educational Quality Assessment Methodology) และศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวิธีวิทยาการประเมินคุณภาพการศึกษา (Master of Education Program in Educational Quality Assessment Methodology)

3.3 ปรัชญาของหลักสูตรระดับประกาศนียบัตรบัณฑิต มุ่งผลิตบัณฑิตที่มีความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงานประเมินคุณภาพการศึกษา เพื่อตอบสนองความต้องการของสังคม ส่วนระดับมหาบัณฑิตนั้นมีส่วนเพิ่มเติม คือ ความสามารถในการบริหารจัดการและพัฒนาองค์ความรู้ในด้านการประเมินคุณภาพการศึกษา

3.4 วัตถุประสงค์ของหลักสูตรทั้งสองระดับมีความคล้ายคลึงกัน โดยมีส่วนที่ต่างกันตามปรัชญาของหลักสูตร โดยสรุประบุถึงความรู้ความสามารถและคุณลักษณะที่เหมาะสมสำหรับการเป็นผู้ประเมินคุณภาพการศึกษา เพื่อตอบสนองความต้องการของสังคมตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ

3.5 คุณสมบัติของผู้สมัคร กำหนดคุณสมบัติให้ผู้ที่มีวุฒิปริญญาตรีทุกสาขาสามารถสมัครเข้าศึกษาได้ โดยในระดับมหาบัณฑิตมีการกำหนดเกรดเฉลี่ยสะสมตั้งแต่ 2.50 ขึ้นไปหรือมีประสบการณ์การทำงานในหน่วยงานทางการศึกษาไม่น้อยกว่า 1 ปี

3.6 โครงสร้างของหลักสูตร กำหนดให้มี 4 แผนการศึกษา ประกอบด้วยระดับประกาศนียบัตรบัณฑิต 1 แผนการศึกษา และระดับมหาบัณฑิต 3 แผนการศึกษา ดังนี้

1) ระดับประกาศนียบัตรบัณฑิต มีหน่วยกิตรวม 24 หน่วยกิต โดยมีวิชาบังคับ 18 หน่วยกิต วิชาเลือก 6 หน่วยกิต และวิชาสัมพันธ์ (ไม่นับหน่วยกิต) 3 หน่วยกิต

2) ระดับมหาบัณฑิต มีหน่วยกิตรวม 40 หน่วยกิต 3 แผนการศึกษา ประกอบด้วย 5 หมวดวิชา คือ หมวดวิชาบังคับ หมวดวิชาเลือก หมวดวิชาสัมพันธ์ การฝึกงาน และวิทยานิพนธ์ โดยที่แผนการศึกษา 1 กำหนดให้ทำวิทยานิพนธ์ แผนการศึกษา 2 มีวิชาสารนิพนธ์ จำนวน 6 หน่วยกิต และมีรายวิชาเพิ่มอีก 6 หน่วยกิต แต่ไม่มีวิทยานิพนธ์ และแผนการศึกษา 3 เหมือนกับแผนการศึกษา 2 แต่มีการฝึกงาน 6 หน่วยกิต แทนรายวิชาที่เพิ่มขึ้น

3.7 รายวิชาของหลักสูตร หลักสูตรทั้ง 4 แผนการศึกษา เป็นวิชาชุดเดียวกัน โดยในระดับประกาศนียบัตรบัณฑิต กำหนดให้มีวิชาบังคับ 6 วิชา วิชาเลือก 13 วิชา และวิชาสัมพันธ์ 1 วิชา สำหรับในระดับมหาบัณฑิตนั้นกำหนดให้มีวิชาบังคับ 9 วิชา วิชาเลือก 12 วิชา วิชาสัมพันธ์ 2 วิชา อีกทั้งมีการฝึกงาน 6 หน่วยกิต และวิทยานิพนธ์ 12 หน่วยกิต

รายวิชาทั้งหมดที่ไม่รวมวิชาสัมพันธ์มีดังนี้

1) พื้นฐานการประกันคุณภาพการศึกษา
Foundations of Educational Quality Assurance 3(3–0–6)
2) การประเมินคุณภาพการศึกษา
Educational Quality Assessment 3(3–0–6)
3) การพัฒนามาตรฐาน ตัวบ่งชี้ และเกณฑ์การประเมินคุณภาพ
Development of Educational Standards, Indicators and Criteria 3(2–2–5)
4) ทฤษฎีการวัดและการประเมิน
Theories of Measurement and Evaluation 3(3–0–6)
5) พื้นฐานของระเบียบวิธีวิจัยทางการศึกษา
Foundations of Educational Research Methodology 3(3–0–6)
6) พื้นฐานสถิติสำหรับการวิจัย
Foundations of Statistics for Research 3(2–2–5)
7) สัมมนาการประเมินคุณภาพการศึกษา
Seminar in Educational Quality Assessment 3(1–4–4)
8) สารนิพนธ์ 1
Mini Thesis 1 3(0–6–3)
9) สารนิพนธ์ 2
Mini Thesis 2 3(0–6–3)
10) การสร้างเครื่องมือวัดทางการศึกษา
Construction of Educational Measuring Instruments 3(2–2–5)
11) ปฏิบัติการประเมินคุณภาพการศึกษา
Practicum in Educational Quality Assessment 3(0–6–3)
12) หัวข้อพิเศษทางการประเมินคุณภาพการศึกษา
Special Topics in Educational Quality Assessment 2(1–2–3)
13) การบริหารจัดการระบบประกันคุณภาพการศึกษา
Management of Educational Quality Assurance 3(3–0–6)
14) การประเมินโครงการ
Program Evaluation 3(2–2–5)
15) การประเมินอภิมาน
Meta–Evaluation 2(2–0–4)
16) การวิจัยเชิงคุณภาพ
Qualitative Research 3(2–2–5)
17) การวิจัยสถาบัน
Institutional Research 2(2–0–4)
19) การออกแบบการวิจัยทางการศึกษา
Research Design in Education 2(2–0–4)
20) สถิติขั้นสูงสำหรับการวิจัย
Advanced Statistics for Research 3(3–0–6)

21) การจัดการสารสนเทศสำหรับการประกันคุณภาพ	
Management of Information System for Quality Assurance	3(2–2–5)
22) การประเมินคุณภาพหลักสูตรและการสอน	
Assessment of Curriculum and Instructional Qualities	3(3–0–6)
23) การฝึกงาน	
Field Work	6(0–18–9)
24) วิทยานิพนธ์	
Thesis	12(0–24–12)

3.8 การวัดและประเมินผลผู้สำเร็จการศึกษา กำหนดให้ใช้ระเบียบว่าด้วยการศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษา และให้ผู้ที่เรียนแผนการศึกษา 2 และ 3 ต้องผ่านการสอบประมวลความรู้

3.9 การประกันคุณภาพหลักสูตร กำหนดให้มีการประกันคุณภาพหลักสูตรระดับประกาศนียบัตรบัณฑิต โดยให้มีประสบการณ์ตรงในการประเมินคุณภาพภายในและภายนอก พร้อมทั้งนำเสนอรายงานการประเมินผลการวิเคราะห์ปัญหาและแนวทางในการแก้ไขโดยมีการนำเสนอในการสัมมนา สำหรับระดับมหาบัณฑิตได้กำหนดให้มีการสอบโครงร่างวิทยานิพนธ์ รายงานความก้าวหน้าของการวิจัยทุกภาคการศึกษา และทำการเสนอผลการวิจัยเพื่อสารนิพนธ์หรือวิทยานิพนธ์ในที่ประชุมวิชาการหรือลงตีพิมพ์ในวารสารวิชาการ

4. ผลการศึกษาความเป็นไปได้ในการใช้แบบจำลองหลักสูตร ผลการศึกษาความเป็นไปได้ในการใช้แบบจำลองหลักสูตรของคณะครุศาสตร์หรือศึกษาศาสตร์มีดังนี้

4.1 ร้อยละ 44.00 สามารถจัดการเรียนการสอนระดับปริญญาโทได้ ร้อยละ 64.00 สามารถจัดการเรียนการสอนระดับประกาศนียบัตรบัณฑิตได้ และร้อยละ 36.00 ไม่สามารถจัดการเรียนการสอนทั้งสองระดับได้โดยใช้บุคลากรของตนเอง สำหรับสถานศึกษาที่สามารถจัดการเรียนการสอนโดยใช้บุคลากรภายนอกได้ พบว่าร้อยละ 66.67 สามารถจัดการสอนในระดับประกาศนียบัตรบัณฑิต ร้อยละ 53.33 ในระดับปริญญาโท และมีเพียงร้อยละ 37.50 ที่ไม่สามารถจัดการเรียนการสอนได้

4.2 ร้อยละ 56.00 มีปัญหาในการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรบัณฑิตศึกษาสาขาวิชาวิธีวิทยาการประเมินคุณภาพการศึกษา โดยที่ร้อยละ 44.00 มีปัญหาในการจัดการเรียนการสอนระดับประกาศนียบัตรบัณฑิต และร้อยละ 32.00 มีปัญหาในการจัดการเรียนการสอนระดับปริญญาโท

4.3 ปัญหาในการจัดการเรียนการสอนที่พบทั้งสองระดับมีความคล้ายคลึงกัน คือ ขาดบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถตรงตามสาขาวิชา มีบุคลากรไม่เพียงพอ ขาดอุปกรณ์และการศึกษาค้นคว้า

4.4 ความคิดเห็นทั่วไปคือ เป็นหลักสูตรที่ทันสมัยสอดคล้องกับการปฏิรูปการศึกษา เป็นประโยชน์ต่อผู้เรียน ควรให้บุคลากรจากเขตพื้นที่ได้เรียนรายวิชาสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ ควรให้เป็นหลักสูตรที่ต้องทำวิทยานิพนธ์ ผู้เรียนควรมีพื้นความรู้ทางการวัดผล ควรสร้างความรู้ใหม่จากการวิจัย และควรเพิ่มน้ำหนักวิชาสารนิพนธ์

อภิปรายผล

1. การสำรวจความต้องการ

ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า สถานศึกษาระดับต่างๆ ตั้งแต่โรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่ขึ้นไปมีความต้องการผู้ที่มีความรู้ความสามารถทางการประเมินคุณภาพการศึกษาถึงร้อยละ 80 และต้องการเฉลี่ยแห่งละ 2 คน ซึ่งนับว่าเป็นจำนวนมากถ้าคิดรวมสถานศึกษาต่างๆ ทั่วประเทศ ทั้งนี้เพราะงานประเมินคุณภาพการศึกษาเป็นงานใหญ่ที่ทุกสถานศึกษาต้องดำเนินการตาม

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติและเป็นงานที่ต้องใช้ความรู้ความสามารถเฉพาะทางและสถานศึกษาดังกล่าวไม่เคยมีผู้มีความรู้ทางด้านนี้โดยตรงมาก่อน เรื่องนี้จึงเป็นความต้องการที่ชัดเจนและเป็นจำนวนมาก ซึ่งสถานศึกษาหรือหน่วยงานที่มีหน้าที่เกี่ยวกับการพัฒนาหรือการผลิตบัณฑิตสามารถถือเป็นโอกาสในการผลิตบัณฑิตในสาขาวิชาการประเมินคุณภาพการศึกษาหรือทำการพัฒนาบุคลากรเพื่อตอบสนองความต้องการดังกล่าว

สถานศึกษาส่วนใหญ่มีความต้องการรับบุคลากรใหม่หรือส่งบุคลากรไปศึกษาต่อหรือพัฒนาร้อยละ 59.1 ซึ่งสอดคล้องกับระบบการจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาทั่วไปในปัจจุบัน ซึ่งเปิดสอนทั้งภาคปกติและภาคพิเศษ ผลการวิจัยจึงสนับสนุนแนวทางการจัดการเรียนการสอนทั้งสองรูปแบบ

ระดับวุฒิทางการศึกษาของผู้ที่มีความรู้ความสามารถทางการประเมินคุณภาพการศึกษาที่สถานศึกษาส่วนใหญ่ถึงร้อยละ 67.8 ต้องการคือ ระดับปริญญาโท ซึ่งเป็นความต้องการที่สอดคล้องกับศักยภาพของสถาบันอุดมศึกษาส่วนใหญ่ที่สามารถตอบสนองได้

สถานศึกษาส่วนใหญ่สนับสนุนการพัฒนาบุคลากรด้านการประเมินคุณภาพการศึกษา โดยให้ลาไปศึกษาต่อหรือศึกษานอกเวลาราชการ

สถานศึกษาระดับต่างๆ มีความต้องการจำนวนบุคลากรเพิ่มใหม่ในปริมาณที่ไม่แตกต่างกัน โดยเฉลี่ยประมาณสถานศึกษาละ 2 คน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะภารกิจเกี่ยวกับการประเมินคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษามีปริมาณที่ใกล้เคียงกันไม่ว่าเป็นสถานศึกษาระดับใดก็ตาม

ความต้องการการช่วยงานประกันคุณภาพของสถานศึกษาต่างๆ มีความแตกต่างกันบางลักษณะ ทั้งนี้เนื่องจากทรัพยากรบุคคลของสถานศึกษาลักษณะต่างๆ มีความแตกต่างกันด้านความรู้ความสามารถที่เกี่ยวข้อง อย่างไรก็ตามความต้องการการช่วยงานก็อยู่ในระดับมากทุกๆ งาน ซึ่งชี้ให้เห็นว่าการพัฒนาความรู้เกี่ยวกับการประกันคุณภาพเป็นเรื่องสำคัญที่จะต้องทำอย่างกว้างขวางในทุกๆ เรื่อง

ความต้องการผู้ประเมินคุณภาพการศึกษาขึ้นอยู่กับลักษณะของหน่วยงานนั้นซึ่งสอดคล้องกับความเป็นจริง คือหน่วยงานระดับสูงกว่า เช่น มหาวิทยาลัยย่อมมีผู้มีความรู้ความสามารถทางการประเมินคุณภาพการศึกษาอยู่บ้างแล้ว ความต้องการจึงน้อยกว่าหน่วยงานระดับต่ำกว่า เช่น โรงเรียนหรือวิทยาลัย

2. การวิเคราะห์เอกสารหลักสูตร

ผลการวิเคราะห์โครงสร้างของหลักสูตรระดับมหาบัณฑิตทั้งในประเทศและต่างประเทศซึ่งประกอบด้วยหมวดวิชาต่างๆ และจำนวนหน่วยกิตตลอดจนแผนการศึกษา ทำให้สามารถนำแนวคิดมาประยุกต์ใช้ในการสร้างแบบจำลองของหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษาสาขาวิชาการประเมินคุณภาพการศึกษาได้อย่างเหมาะสม

ผลการศึกษาวัตถุประสงค์ของหลักสูตร แสดงให้เห็นว่าบัณฑิตด้านการประกันคุณภาพควรมีศักยภาพครอบคลุมอะไรบ้างในด้านความรู้ ด้านการปฏิบัติและด้านคุณลักษณะ ซึ่งเป็นแนวทางที่ดีสำหรับเลือกกำหนดวัตถุประสงค์ของสาขาวิชาการประเมินคุณภาพการศึกษา ซึ่งจะทำให้สามารถกำหนดวัตถุประสงค์ของหลักสูตรให้ครอบคลุมศักยภาพที่สำคัญ

ผลการศึกษารายวิชาของหลักสูตร พบว่ามีรายวิชาที่เกี่ยวกับการประกันคุณภาพ 23 รายวิชา เกี่ยวกับสถิติ 6 วิชา และเกี่ยวกับการวิจัย 6 วิชา หัวข้อพิเศษ โครงงานและวิทยานิพนธ์ 4 ลักษณะวิชา และวิชาสัมพันธ์ 2 วิชา แสดงให้เห็นขอบเขตขององค์ความรู้ที่สามารถนำมาเลือกและปรับปรุงให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของหลักสูตร

ผลการศึกษารายวิชาของหลักสูตรที่เกี่ยวข้องอันได้แก่ หลักสูตรสาขาการวัดและประเมินผล และการวิจัยและสถิติทางการศึกษา แสดงให้เห็นขอบเขตของรายวิชาในหมวดต่างๆ คือ หมวดวิชาสถิติ 20 วิชา หมวดวิชาการวัดและประเมินผล 30 วิชา หมวดวิชาวิจัย 20 วิชา หมวดวิชาสัมพันธ์ 15 วิชา และหมวดวิชาหัวข้อพิเศษ โครงงานและวิทยานิพนธ์ 6 ลักษณะวิชา ทำให้ทราบขอบเขตขององค์ความรู้และสามารถนำไปประยุกต์ในการสร้างหลักสูตรที่เกี่ยวข้องได้

ผลการวิเคราะห์หลักสูตรทั้งหมดเป็นประโยชน์ในการนำไปประกอบการสร้างแบบจำลองจากความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญและประกอบการพิจารณาสร้างแบบจำลองหลักสูตร

3. การสังเคราะห์แบบจำลองหลักสูตร

แบบจำลองหลักสูตรมี 2 ระดับ คือ ระดับประกาศนียบัตรบัณฑิตและระดับมหาบัณฑิต ทำให้สามารถตอบสนองความต้องการของผู้เรียนได้หลากหลายและสามารถตอบสนองความต้องการในการผลิตผู้ประเมินคุณภาพการศึกษาที่มีศักยภาพเหมาะสมได้รวดเร็วโดยใช้เวลาเพียง 1 ปี สำหรับหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิต นอกจากนั้นยังสามารถเอื้อให้คณะครุศาสตร์หรือศึกษาศาสตร์จำนวนมากที่ไม่พร้อมที่จะเปิดสอนระดับมหาบัณฑิต สามารถเปิดสอนระดับประกาศนียบัตรบัณฑิต

แบบจำลองหลักสูตรระดับมหาบัณฑิต มีความสอดคล้องกับระดับประกาศนียบัตรบัณฑิตซึ่งผู้เรียนสามารถศึกษาต่อเนื่องหรือถ่ายโอนการศึกษาไปสู่ระดับมหาบัณฑิตได้ซึ่งเป็นความยืดหยุ่นที่ดีของหลักสูตร

แบบจำลองหลักสูตรระดับมหาบัณฑิตมีถึง 3 แบบ หรือมีแผนการศึกษา 3 แผนซึ่งมีความเหมาะสมและสะดวกในการจัดการหลักสูตรให้เหมาะสมกับผู้เรียนและมีความยืดหยุ่นในส่วนของสถานศึกษาในการบริหารจัดการหลักสูตร

แบบจำลองหลักสูตรมีลักษณะต่าง ๆ ที่สอดคล้องกับเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษาของไทย ซึ่งได้แก่ รายละเอียดที่สำคัญของหลักสูตร จำนวนหน่วยกิตขั้นต่ำ จำนวนหน่วยกิตของวิทยานิพนธ์ ข้อกำหนดของแผนการศึกษาที่ไม่มีวิทยานิพนธ์และระบบภาคเรียน ซึ่งความสอดคล้องดังกล่าวทำให้แบบจำลองหลักสูตรที่สร้างขึ้นนี้ สามารถนำไปใช้ หรือปรับใช้ได้

หลักสูตรสาขาวิชาการประเมินคุณภาพการศึกษามีความสอดคล้อง หรืออาจจัดอยู่ในกลุ่มของสาขาการวัดผล การประเมินผลและการวิจัยทางการศึกษา แต่ก็มีลักษณะของการเป็นสายสาขาวิชาที่เกี่ยวกับการบริหารจัดการ การประมวลผลด้วยคอมพิวเตอร์และพื้นฐาน

การศึกษา ซึ่งต้องการผู้รู้ในหลายสาขาวิชาเพื่อเป็นผู้รับผิดชอบการสอนร่วมกัน ซึ่งเหมาะสมกับคณะครุศาสตร์หรือศึกษาศาสตร์ซึ่งบุคลากรมีความเกี่ยวข้องอยู่แล้วในการจัดการเรียนการสอนในสาขาวิชานี้

แบบจำลองหลักสูตรทั้ง 4 แบบ มีข้อกำหนดสำหรับประกันคุณภาพหลักสูตร ซึ่งเป็นสิ่งที่ดีและเป็นลักษณะเด่นของหลักสูตร เป็นแนวปฏิบัติที่เป็นไปได้และสามารถช่วยเพิ่มประสิทธิภาพของหลักสูตรให้เป็นที่ยอมรับได้ดียิ่งขึ้น

4. การสำรวจความเป็นไปได้ในการเปิดหลักสูตร

คณะครุศาสตร์หรือศึกษาศาสตร์ ร้อยละ 64.00 สามารถจัดการเรียนการสอนระดับประกาศนียบัตรบัณฑิตและร้อยละ 44.00 สามารถจัดการเรียนการสอนระดับปริญญาโทในสาขาวิชาวิธีวิทยาการประเมินคุณภาพการศึกษา ได้แสดงให้เห็นว่าหลักสูตรนี้สามารถนำไปใช้ในหลายคณะวิชาตามสภาพที่เป็นอยู่ขณะนี้

ปัญหาในการที่จะนำหลักสูตรไปใช้จัดการเรียนการสอน คือ การขาดอาจารย์ที่มีความรู้ความสามารถในสาขาวิชาและขาดอุปกรณ์ และแหล่งค้นคว้า ปัญหาเหล่านี้แก้ไขได้หากได้รับการสนับสนุน

ความคิดเห็นทั่วไปเกี่ยวกับหลักสูตร พบว่าเป็นหลักสูตรที่เหมาะสมกับสภาพปัจจุบันและส่งเสริมการปฏิรูปการศึกษาแสดงให้เห็นถึงคุณค่าของหลักสูตรที่มีต่อระบบการศึกษา

เอกสารอ้างอิง

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2540). **ระบบการประเมินคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาแห่งชาติ.** กรุงเทพฯ: ม.ป.ท.

_____. (2542). **พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542.** กรุงเทพฯ: บริษัท พริกหวานกราฟฟิค จำกัด.

_____. (2543ก). **แนวทางการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาเพื่อรองรับการประเมินภายนอก.** กรุงเทพฯ: บริษัทพิมพ์ดี.

_____. (2543ข). **พระราชกฤษฎีกาจัดตั้งสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) พ.ศ. 2543.** กรุงเทพฯ: ม.ป.ท.

_____. (2544ก). **บันทึกการศึกษาไทย.** กรุงเทพฯ: เซเวนพริ้นติ้งกรุ๊ฟ จำกัด.

_____. (2544ข). **มาตรฐานการศึกษาเพื่อการประเมินภายนอก : ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน.** กรุงเทพฯ: บริษัทพิมพ์ดี.

ปริทรรศน์ พันธุบรรยงก์. (2545). **TQM ภาคปฏิบัติ.** กรุงเทพฯ: สสท.

ปราณี พันธุมสินชัย. (2540). **ISO 14000 มาตรฐานการจัดการสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้บริหาร.** กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สำนักมาตรฐานอุดมศึกษา ทบวงมหาวิทยาลัย. (2542). **การตรวจสอบคุณภาพภายนอก.** กรุงเทพฯ: ทบวงมหาวิทยาลัย.

_____. (2544ก). **การประกันคุณภาพการศึกษาระดับอุดมศึกษา.** กรุงเทพฯ: ทบวงมหาวิทยาลัย.

_____. (2544ข). **คู่มือฝึกอบรมผู้ตรวจสอบคุณภาพการศึกษา.** กรุงเทพฯ: ทบวงมหาวิทยาลัย.

_____. (2544ค). **นโยบาย แนวทาง และวิธีการประกันคุณภาพการศึกษาระดับอุดมศึกษา.** กรุงเทพฯ: ทบวงมหาวิทยาลัย.

_____. (2545). **กรอบแนวทางการประเมินคุณภาพภายนอกระดับอุดมศึกษา.** กรุงเทพฯ: ทบวงมหาวิทยาลัย.

_____. (2545ข). **ความเป็นมาและพัฒนาการของเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรระดับอุดมศึกษาของไทย.** กรุงเทพฯ: ทบวงมหาวิทยาลัย.

สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน). (2544). **แนวทางการประเมินคุณภาพภายนอกระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน.** กรุงเทพฯ: ม.ป.ท.

_____. (2544). **หลักสูตรการฝึกอบรมผู้ประเมินภายนอก.** กรุงเทพฯ: ม.ป.ท.

_____. (2545). **กรอบแนวทางการประเมินคุณภาพภายนอกระดับอุดมศึกษา.** กรุงเทพฯ: บริษัทจุดทอง.

ศิริพร ขอพรกลาง. (2545). **ระบบบริหารงานคุณภาพ ISO 9000.** กรุงเทพฯ: บริษัทสกายบุ๊กส์.

สงัด อุทรานันท์. (2530). **ทฤษฎีหลักสูตร**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มิตรสยาม.

สุวิมล ว่องวานิช และนงลักษณ์ วิรัชชัย. (2542). **การวิเคราะห์เปรียบเทียบผลการจัดอันดับมหาวิทยาลัยของประเทศไทยเอเชีย.** กรุงเทพฯ: บริษัทพิมพ์ดี.

หรรษา นิลวิเชียร. (2547). **การพัฒนาหลักสูตรโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน: หลักการและแนวปฏิบัติ.** ปัตตานี: สำนักเทคโนโลยีทางการศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

อดุลย์ วิริยเวชกุล. (2541). **การประกันคุณภาพทางวิชาการในมหาวิทยาลัย.** (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: เจริญดีการพิมพ์.

อุทุมพร จามรมาร. (2541). **เอกสารประกอบการสัมมนาทางวิชาการเรื่องการประกันคุณภาพการศึกษาในระดับอุดมศึกษา.** ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

Brady, L. (1992). **Curriculum development.** Victoria : Prentice–Hall of Australia.

Monson, M.,& Monson, R. (1993). "Who creates curriculum: New roles for teachers." **Educational Leadership,** 54(2), 19–21.

Saylor, J. & Alexander, W. (1974). **Planning curriculum for schools.** New York: Holt, Rinehart & Winston.

Saylor, J,. et al. (1981). **Curriculum planning for better teaching and learning.** New York: Holt, Rinehart & Winston.

Tyler, R. (1969). **Basic principles of curriculum and instruction.** Chicago: University of Chicago.